

Nález růžence typu Arma Christi v Bobrové

Find of a rosary with Arma Christi in Bobrová

PAVEL HUŠTÁK

Abstrakt:

Příspěvek informuje o nálezu růžence typu Arma Christi, který byl učiněn během záchranného archeologického výzkumu společnosti Pueblo, o. p. s., u kostela sv. Petra a Pavla v Městysi Bobrová.

Abstract:

The contribution informs about a rosary with Arma Christi, which was found during archaeological rescue excavations conducted by the company Pueblo o.p.s. at the Church of Sts. Peter and Paul in Bobrová township.

Klíčová slova:

Bobrová, kostel sv. Petra a Pavla v Bobrové, pohřební výbava, korále Arma Christi

Keywords:

Bobrová, Church of Sts. Peter and Paul in Bobrová, funerary equipment, Arma Christi beads

Úvod

V letních měsících roku 2012 proběhl v obci Bobrová během výstavby kanalizace předstihový archeologický výzkum. V místě budoucích IS a kanalizačních šachet byla položena síť zjišťovacích sond, které byly ručně prokopány (následně probíhal intenzivní archeologický dohled během samotné výstavby liniových větví gravitační kanalizace). Nález lidských ostatků byl učiněn v sondě S3 (1,5 m × 1,5 m), která byla umístěna mezi č. p. 149 a JV částí kostela sv. Petra a Pavla (obr. 1). Ruční skrývka odstranila zahradní horizont (101, 102), dále vrstvy planýrky (154, 140), obsahující kromě kamenů, uhlíků, cihloviny i nálezy keramiky datované od 13. do 20. století. Na úrovni horizontu (190) v hloubce 0,8 m byl rozpoznán objekt (515) obdélného půdorysu o rozměrech 0,8 m × 0,4 m, po obvodu zvrázněný zbytky ztrouchnivělého dřeva. Výplň zcela ztrouchnivělé rakve obsahovala nález neporušených kosterních pozůstatků. Výzkum byl omezen rozsahem stavby, zachytil a zkoumal pouze horní část zjištěného hrobu (900). Ostatky byly orientovány ve směru SV – JZ (hlava

směřovala od kostela), hrob prostorově respektoval polohu kostela. Kostra ležela na zádech, ruce byly v místě pasu položeny přes sebe, spodní čelist byla od horní lebky v otevřené poloze, což bylo způsobeno postupným rozkladem těla v rakvi (Hušták 2013, 12, 13). Ostatky náležely jedinci ženského pohlaví, náležící do věkové skupiny adultus II (30–40 let), výšky okolo 155 cm. Na zubech byly patrné jemné hypoplazie skloviny odpovídající nespecifickému stresu přibližně v pěti až šesti letech života. V dutině horní čelisti byly patrné patologické změny způsobené zřejmě následkem chronického zánětu, což mohla být i příčina úmrtí (Kubálek 2013, 6). U rukou byly nalezeny korále z růžence, o kterých vypovídá následující text.

Popis a symbolika nálezu

Celkem bylo v hrobu (900) nalezeno 7 ks kostěných korálek, z nichž 3 ks jsou miskovitého tvaru s vybraným středem o celkové velikosti 10 mm × 10 mm. Vybraný střed umožňoval mezi dva exempláře umístit (zřejmě dřevěný) korálek, představující v růženci

Obr. 1: Lokalizace nálezu hrobu č. 900 u kostela sv. Petra a Pavla na k. ú. Horní Bobrová (archiv Pueblo, o. p. s.).
Fig. 1: Location of the grave No. 900 near the Church of Sts. Peter and Paul in the cadastral district of Horní Bobrová (archive of Pueblo o.p.s.).

Obr. 2: Nález 7 ks kostěných korálek, z nichž 3 ks tvoří součásti korálek představující v růženci modlitbu „Otče náš“. Další korále řadíme k typu Arma Christi (tzv. nástroje Kristova utrpení) – sloup, lebka, srdce, ruka (foto: P. Hušťák; upravil: H. Švácha).
Fig. 2: Find of seven bone beads, three of which are part of the beads representing the Lord's Prayer in the rosary. Other beads belong to the Arma Christi type (the so-called Instruments of the Passion) – pillar, skull, heart, hand (photo: P. Hušťák; edited by: H. Švácha).

Krista⁵ (zpodobeny jsou jako srdce, dvě ruce a dvě nohy),⁶ dva tyto symboly (ruka a srdce) jsou součástí nálezů růžence z Bobrové. Význam nalezených korálů je v křesťanské, především katolické, symbolice následující: srdce – rána v Kristově boku, jeho oběť na kříži; ruka – rána v Kristově těle, také může být ve významu ruky vojáka, jež Krista udeřila do tváře; sloup – k němuž byl Kristus přivázán při bičování; lebka – narážka na starokřesťanskou legendu, podle níž byl Kristův kříž postaven nad hrobem Adamovým a Kristova krev kapající na Adamovu lebku odčinila první hříchy lidstva.

Analogie a datace

Z Vysočiny jsou publikovány dva téměř kompletní růžence s korálky typu Arma Christi (inv. č. JO8/10266 a JO8/10337). Pocházejí ze záchranných archeologických výzkumů MVJ u sv. Jakuba na Jakubském náměstí v Jihlavě z roku 2007, 2008 (Omelka – Šlancarová 2012, 76). Nalezené korálky (typu Arma Christi) zahrnují následující tvary: kladivo, žebřík, kleště, dýka, houba a ve druhém případě kladivo, kopí, kostky, kohout, kříž, hřeb, trnová koruna a sloup. Právě posledně zmíněný korál je tvarem a provedením analogický s nálezem z Bobrové. Oba zmíněné nálezy růženců z výzkumu u sv. Jakuba jsou datované do 17. – 18. století. Další publikovaný nález korálů Arma Christi pochází z výzkumu bývalého vojenského hřbitova při Invalidovně v Praze – Karlíně. Jedná se o korálky antropomorfních tvarů: 2 ks noha, 1 ks ruka (Kacl – Průchová 2017, 176). Vojenský hřbitov fungoval v rozmezí let 1753–1894,

nález lze bez bližších informací vročit do období existence vojenského hřbitova.

Vraťme se však k možné dataci hrobového nálezů z Bobrové. Objev byl proveden v místě bývalého hřbitova s doloženým pozdně románským kostelem (zřejmě již od 13. století), později kompletně přestavěným v barokním slohu⁷ architektem Janem Blažejem Santini-Aichelem v letech 1714–1722. Mezníkem pro pohřbívání u kostela sv. Petra a Pavla byl rok 1784, kdy císař Josef II. svým patentem zrušil hřbitovy u farních objektů uvnitř měst a nařídil zakládání ústředních hřbitovů za městskými hradbami. Charakter milodaru, obecně křížků a růženců, můžeme ve zvýšené míře v hrobové výbavě sledovat od 17. a v průběhu 18. století jako důsledek rekatolizace. V této době také dochází k upouštění od celkem pravidelné západovýchodní orientace hrobů, které souvisí s uvolněním orientace nově stavěných kostelů (Unger 2000, 352). Nalezený hrob prostorově respektuje kostel rozšířený o nově zbudovanou barokní loď. S přihlédnutím k prostorovému vymezení a orientaci hrobu a dále ke zjištěným analogiím nálezů korálů, datujeme hrob do let 1722–1784.

Závěr

Cílem příspěvku bylo informovat o nálezů růžence typu Arma Christi v analogii venkovského prostředí. Charakter nálezů dokresluje pohřební zvyky spojené s náboženskými představami⁸ člověka 18. století. Antropologická studie kosterních pozůstatků odhalila zřejmě i příčinu smrti mladé ženy, kterou byl chronický zánět v dutině lebeční. Nalezený růženec zřejmě

5 Uctívání Pěti ran Krista vychází z Bible: „Bolesti, jež nesl, však byly naše, naše utrpení vzal na sebe! My jsme se ale domnívali, že je od Boha trestán, bit a pokořen. On však byl proboden naším proviněním, našimi vinami trýzněn byl; pro naše blaho snášel potrestání – byli jsme uzdraveni jeho ranami! My všichni jsme jako ovce zabloudili, každý se na svou cestu obrátil, Hospodin ale uvalil na něj provinění nás všech.“ (Bible, Izajáš 53, 4–6).

6 Portrét Sabiny Viktorie z Kolovrat z roku 1680 (uložen na zámku Rychnov nad Kněžnou), s růžencem a s korálky Arma Christi, kde kromě zpodobněných ran je růženec doplněn kalichem a hlavou s trnovou korunou (Omelka – Šlancarová 2012, 78).

7 Jan Blažej Santini-Aichel využil původní lodi a věže starého gotického kostela. Nahrazením zbořeného kněžiště barokní lodí obdržela svatyně opačnou orientaci (Sedlák – Konečný 1982).

8 Pozemský život byl chápán jako předehra k životu věčnému, smyslem života vezdejšího měla být příprava na život na onom světě (Ariès 2000, 127). Tento pohled dokládá i dobový osobní deník šlechtičny Alžběty Lidmily z Lisova. Alžběta vybízí (zemřelé děti), aby za ni orodovali u Boha jako přímlovci: „8. junii před večerem jsem k paulínům jela, dajíc hrobový kámen zdvihnout, na mý nejmilejší mrtvý děti se divala, majíce vás již devět dítek před trůnem božím, prosím vás mý nejmilejší děti, prošte a pamatujte na vaši věrnou mateř, vyprošte mi zde časné i tam věčný milost Boží skrz tu lásku a těžkost, kterou jsem s vámi při narození i při smrti měla. Připravte mi i vašemu věčnému otci, bratřím i sestřám místo, abychme se v nebi s Bohem a s vámi radovali.“ (Ratajová 2002, 122).

mě sloužil jako osobní útěcha, a to i při zaopatření umírajícího knězem.⁹ Nalezený artefakt tedy uzavíral období jednoho lidského života.

Literatura:

- ARIÈS, P., 2000: Dějiny smrti I–II. Praha.
- HUŠTÁK, P., 2013: ZAV Kanalizace a ČOV Bobrová, nálezová zpráva, uložit. v Pueblo – archeologická společnost, o. p. s., Praha.
- KACL, P. – PRŮCHOVÁ, E., 2017: Komplex zaniklých hřbitovů v Praze – Karlíně, *Archaeologia historica* 42, 1, 153–185.
- KRÁL, P., 2007: Knihy o dobrém umírání v českém prostředí ve druhé polovině 16. a první půli 17. století. In *Církev a smrt. Institucionalizace smrti v raném novověku*, 7–22. Praha.
- KUBÁLEK, P., 2013: Základní antropologické zpracování lidského pohřbu z výzkumu v Bobrové, antropologická zpráva. Praha.
- OMELKA, M. – ŘEBOUNOVÁ, O. – ŠLANCAROVÁ, V., 2009: Soubor křížků ze zaniklého hřbitova při kostelu sv. Jana v Oboře (Praha – Malá Strana), I. Obecné formy kříže, *Archeologie ve středních Čechách*, 1001–1083.
- OMELKA, M. – ŠLANCAROVÁ, V., 2012: Nálezy šperků, devocionálií a součástí oděvů z kostela svatého Jakuba v Jihlavě, *Archeologické výzkumy na Vysočině* 3, 75–132.
- RATAJOVÁ, J., 2002: Paměti Alžběty Lidmily z Liso-va. Praha.
- SEDLÁK, J. – KONEČNÝ, L., 1982: Významné památky okresu Žďár nad Sázavou. Žďár nad Sázavou.
- UNGER, J., 2000: Pohřební ritus městského obyvatelstva 13. až 18. století v archeologických pramenech Moravy a Slezska, *Archaeologia historica* 25, 1, 335–356.

Internetové odkazy:

- Arma Christi/Nástroje Kristova umučení, cit. (29. 5. 2021) https://cs.wikipedia.org/wiki/Arma_Christi
- Pieta z roku 1404 s vyobrazením Arma Christi od malíře Lorenza Monaca, cit. (29. 5. 2021) https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/91/Don_Lorenzo_Monaco_014.jpg
- Historie městyse Bobrová, cit. (29. 5. 2021) <https://www.mestysbobrova.cz/cz/historie-mestyse-bobrova>
- Bible, Izajáš 53, 4–6, cit. (29. 5. 2021) <https://www.biblegateway.com/passage/?search=Izaj%C3%A1-1%C5%A1%2053&version=B21>
- Kostel sv. Petra a Pavla v Bobrové, cit. (29. 5. 2021) <https://pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-petra-a-pavla-13278708>
- Kohoutí kříž, cit. (12. 6. 2021) <http://zahadnamista.blogspot.com/2015/10/kohouti-kriz.html>

9 Uvedené domněnce nahrává skutečnost, že kříž, se kterým člověk umíral, zaopatřoval kněz církevním odpustkem, který platil výhradně pro konkrétního umírajícího. S ohledem na dobovou mentalitu, vztah k věcem, které po mrtvých zůstávaly obzvláště, by tato okolnost další použití takového předmětu v živé kultuře pravděpodobně vylučovala (Omelka – Řebounová – Šlancarová 2009, 1020).